

MURRAY BOOKCHIN İLE TOPLUMSAL EKOLOJİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ¹

Çeviren: Emre Kastaga

David Vanek (DV): Pek çok çevrecinin yaptığı gibi, kitaplarınızda 1960 ve 1970'lerdeki tecrübelerinizden ilham alıyorsunuz; ama siz aynı zamanda 1930'ların Büyük Bunalımının tecrübelerinden de ilham almaktasınız.

Murray Bookchin (MB): Ben Rus Devriminin yakın tarihteki en önemli olay olduğu bir dönemin geleneksel solunun içinden geldim. Aslında, -Ocak 1921'de New York Şehri'nde, Bronx'da- doğduğumda, Rus Devrimi ve İç Savaş halen devam etmekteydi. Ailem Rus devrimcilerinden oluşmaktaydı. İlk bildiğim dil Rusçaydı ve iki-üç yaşına kadar Rusça konuştum; ama daha sonra aksan oluşturmamam için ailem benimle Rus dilinde konuşmayı bıraktı. İngilizceyi sokaklarda öğrendim. O dönemde New York'da iki dil bilmeniz gerekirdi, çünkü nüfusun neredeyse yarısı Avrupa'da doğmuştu. Amerikan Komünist hareketine daha çocukken katıldım. Bir Çek olarak, Genç Öncüler'i bilirsiniz -işte ben 1930'ların başında bir Genç Öncü idim. 1934'de, 13 yaşındayken, Genç Komünistler Birliği'ne katıldım. Çok geçmeden, ondört ya da onbeşimdeyken, Halk Cephesi çizgileri nedeni ile komünistlerden koptum -ben aşırı soldaydım ve burjuvazi ile sınıf işbirliği olarak değerlendirdiğim Halk Cephesi'ne karşı çıktım. 1936'da İspanyol İç Savaşı patladığında komünistlere geri döndüm, çünkü bir tek onlar Franko ile mücadele ediyor gözüküyorlardı. İspanya'da savaşmak istedim ama çok gençtim. Komünistlere katılmamdan kısa bir süre sonra, bu sefer kalıcı olmak üzere yine onlardan ayrıldım. Liseden sonra koleje devam etmedim -New York yakınında bir dökümhanede çalışmaya başladım. II. Dünya Savaşı'nın aynen birincisi

¹ "Interview with Murray Bookchin", *Social Ecology*, II/1, Mart 2011.

gibi devrimlerle sona ereceğini umut ediyordum ve Troçkist oldum. Savaş devrim olmadan sona erdiğinde, Ortodoks Marksizmden hayal kırıklığına uğramış bir halde, her şeyi yeni baştan düşünmem gerektiğini fark ettim. Ordudan ayrılınca, daha önce-leri militan olan işçilerin zihnen giderek orta sınıflaştığı otomobil sektöründe çalışmaya başladım. Böylece 1950’de elektrik mühendisliği okumak üzere RCA Enstitüsü’ne başladım. Pek çok makinenin nihayetinde insan zahmetinin büyük bir kısmının yerini alabileceğini gördüm. Bir sosyalist olarak, ister kapitalizm isterse sosyalizm altında olsun, insanların topluma vermek zorunda oldukları emek miktarını azaltmayı istedim; böylece insanlar yaratıcı olmak, kendi ilgilerini takip etmek, yeteneklerini gerçekleştirmek için özgür olabileceklerdi. Marksizmin ötesine geçmeye karar verdim ve liberter sosyalist oldum. 1952 gibi erken bir tarihte, gıdaların kimyasallaşması üzerine yazmaktaydım. Hiyerarşinin eleştirisini geliştirdim ve hiyerarşi ve tahakküme karşı mücadeleyi, doğal dünyanın bütünlüğü için mücadeleyle ilişkilendirdim. Modern ekonominin sadece ücretli emek ile sermaye arasındaki değil, aynı zamanda insan emeği ve doğal dünya arasındaki bir etkileşim olduğunu göstermeye çalıştım. Felsefi görüşlerim, Hegel’e dayanan ancak Hegel’in teleolojik yaklaşımını onaylamayan bir diyalektikti ve halen diyalektiktir. Bir teleolojist değilim, hiçbir gelişmenin kaçınılmaz olduğuna inanmıyorum ama aynı zamanda sosyalizm gibi bazı gelişmelerin de yeterli maddi gelişmeler olmadan başarılamayacağına inanıyorum. Kendi yaklaşımımı “Diyalektik Doğacılık” olarak adlandırıyorum. Ekolojik düşüncelerimi kentleşme, özellikle de şehir ve kırsal arasındaki yerinden etme sorunu etrafında şekillendirdim. Teknolojinin mümkün olduğunca insani ölçekli olması gerektiğini söyleyerek alternatif teknoloji hakkında yazdım. Sonraları bütün bunların ötesinde, liberter belediyeçilik ya da komünalizm adı altında yüz yüze demokrasi fikrini kazandırdım. Fikirlerim geliştikçe konfederalizm hakkındaki genel anarşist fikirlerle birleştirerek, Marx’ın görüşlerini -Marksizmin değil, Marx’ın kendi fikirlerini- benimsedim. Ama bir şeyin üzerinde durmama lütfen izin verin; geçmişin tüm radikal eğilimlerinin -onların en iyi yanlarını alarak- ötesine geçerek yeni bir şeye ulaşmalıyız: Yani benim komünalizm olarak adlandırdığım görünüşe. 1960’ların başlarında henüz olgunlaşmamış karşı kültürle ilgiliydim. Anarşizm hem bir ideoloji olarak, hem de bir hareket olarak neredeyse ölü gözükmekteydi. Aynı zamanda da gayet akışkandı: Bir anarşist olarak sendikalist olabiliydiniz, egoist olabiliydiniz, istediğiniz herhangi bir şey olabiliydiniz -aynen su gibi akışkan ve sıkça da biçimsizdi. Böylece ilk olarak kendi yeni görüşlerimi anarşizmin başlıkları altında ilerlettim ve bunlar daha sonra “Eko-Anarşizm” olarak adlandırıldı. Ekoloji ve anarşizm üzerine yazdıklarımın ekoloji üzerine yazılmış ilk radikal politik yazılar olduğunu söylemek kanımca adil olacaktır. Bunlar daha çok Yeni Sol ile beraber popüler hale geldiler. İnsanlar radikal ekolojinin kökenlerini bilmiyorlar -Ralph Nader ya da belki Barry Commoner’in ortaya çıkardığını ve Yeni Sol’u etkilediğini düşünüyorlar. Bu oldukça hatalı; aslında radikal ekolojinin gerçek tarihçesi henüz yazılmamıştır. Ömrümün son demlerinde -artık 80 yaşındayım- hayatımda gördüğüm ve yaptıklarımı değerlendirmeye çalışıyorum. Kendi kendime

soruyorum: 20. yüzyılda neler oldu? 21. yüzyılı etkileyecek olanlar nelerdir? Bu konuda oldukça belirgin bazı fikir- lere ulaştım. Eğer toplumun yönünü, yönelimini liberter bir tarzda değiştireceksek, sistematik ve tutarlı bir proje geliştirmemiz gerekecek. Tutarlılık sadece politikada ve örgütte önemli değil, aynı zamanda ekonomi, tarih ve felsefede de çok önemli.

DV: “Toplumsal sorunları çözmeden çevresel krizi çözemeyiz” sıklıkla sizin çalışmalarınızla ilişkilendirilen özlü bir ibare. Bunu ilk defa yazdığınızda, bu kelimeler özellikle kimlere hitap ediyordu? Dönemin çevre hareketine mi?

MB: Hayır, 1952 yılıydı ve o zaman bir çevre hareketi yoktu -çoğunluğu aşırı tepkisel olan, koruma ve fazla nüfus üzerine yazılmış birkaç kitap vardı. Buraya Avrupa’dan ve özellikle de İngiltere’den gelen birkaç insanın denemelerinin hari- cinde, hiçbir organik bahçecilik hareketi yoktu. Ben birtakım küçük değişikliklerin kati suretle ekolojik sorunu çözemeyeceğine inanıyordum -aksine, rasyonel, eşit- likçi, liberter bir topluma doğru bir dönüşüm gerekiyordu. Güneş ve rüzgar enerji- sinden bahsettiğimde, onları sadece alternatif teknolojiler olarak önermedim; ben onları yeni komünal toplumun teknolojik araçlarının bir kısmı olarak önermiştim.

DV: Bu çeşit bir dönüşümün gerekli önkoşullarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

MB: Bugün karşı karşıya olduğumuz en önemli şeyin bilinçliliği arttırmak oldu- ğunu düşünüyorum. Amerika iyi bir örnek olabilir. Amerikalılar mizaç ve kültürel mirasları itibari ile eylemcilerdir. Önceden çok fazla düşünmezler, eyleme geçerler ve sonra da eyleme geçmelerinin nedenini araştırırlar. Geçmiş ve gelecek hakkında fazla düşünmezler, bugünkü yerlerini ve bu zamanı düşünürler. Mühendisler, genelleştirmezler, bağlantıları aramazlar. Amerika’da bu hataları ortaya çıkarmak bizim işimiz. İnsanlarımız tarihte neler olduğunu, felsefenin ne olduğunu bilme- liler ki eğitebilsinler. Bir bakış açısına sahip olmaları gerekli. Sadece bir şeye karşı olmaları yetmez, bir alternatif ortaya koymaları gerekli. Ve taktikleri öğrenmeli, bir yönetime sahip olmalılar.

DV: Bu yöntemle ilgili olarak, doğrudan eylem ve politik yöntemler -lobicilik, yasal reform ve benzerleri gibi- arasındaki sıkça ifade edilen çelişki hakkında neler düşünüyorsunuz? Örneğin lobiciliği, topluluk çalışmasına tercih edermisiniz?

MV: Lobicilik konusunda uzun ve acılı deneyimlerim var. Yıllar önce, sadece doğrudan eylem ile nükleer santralleri işgal etmekle kalmayıp aynı zamanda dilekçeler dağıtan ve bunları yerel kongre üyelerine sunan nükleer karşıtı bir hareketin içinde aktıftım. Sonuçlar genellikle pek de iyi değildi. Bugün Birleşik Devletlerde, Demokratik Parti ve Cumhuriyetçi Parti var. Onlara git, seçilmek için herhangi bir şey üzerine sana söz vereceklerdir. Ama yönetici sınıfa bir faydası olmadıkça, sana hiçbir şey vermeyeceklerdir. Bazen küçük tavizler verirler -sana dört hektarlık bir "kırlık alan" vereceklerdir- ama sonra ormanın geri kalanını kesip biçeceklerdir. Lobiciliğin genelde başardığı işte ancak budur.

DV: Yaklaşımınızı anarşizm olarak adlandırdınız. Bu kavramla ne demek istiyorsunuz?

MB: Bugün, dediğim üzere anarşist geleneğin olduğu kadar Marx'ın en iyi unsurlarını içeren, liberter ideolojiyi ifade eden komünalizm kelimesini tercih ediyorum. Günümüzde ne anarşizmin, ne de Marksizmin tek başına yeterli olduğunu düşünüyorum: İkisinin de büyük bir kısmı artık günümüz dünyasına uygulanamaz. Marx'ın ekonomizminin ve anarşizm içindeki bazen gizli, bazen açık olan bireyselliğin ötesine geçmeliyiz. Marx'ın, Proudhon'un ve Bakunin'in fikirleri 19. yüzyılda ortaya çıkmıştı. Biz artık günümüz için sol liberter bir ideolojiye ihtiyaç duyuyoruz, Rus ya da İspanyol Devrimi günleri için değil... En önemli sorun, insanların güç kazanacağı, erke sahip olacağı bir şekilde toplum yapısını değiştirmek. Bunu yapmanın en iyi yeri ise, yüz yüze demokrasi yaratma fırsatına sahip olduğumuz belediyelerdir -şehir, kasaba ve köy. Yerel hükümetleri, insanların yaşadıkları ekonomi ve toplum hakkında tartışabilecekleri ve kararlar alabilecekleri halk meclislerine dönüştürebiliriz. Bir komşu şehir ya da kasabada erke elde edebilirsek, bütün meclisleri konfedere hale getirilebilir ve sonra da bu kasaba ve şehirleri halk hükümetine konfedere hale getirebiliriz -(sınıf yönetimi ve sömürünün bir aracı olan) devlet değil, halkın erke sahip olduğu bir hükümet. İşte bu pratik anlamda benim komünalizm diye adlandırdığım şeydir. Bu, "halkın" gıda koperatifi, garajı, matbaası gibi ufak başlangıç kabilinden projelere atfen söylenen komünitaryanizm -ki bunlar parçalanmasalar veya diğer girişimlerin rekabetine yenilmeseler dahi sıklıkla kapitalistleşen projelerdir- ile karıştırılmamalıdır. İnsanlar bu çeşit bir yüz yüze demokratik toplumu asla kendiliklerinden başaramayacaklardır. Bunun için mücadele edecek ciddi ve dirayetli bir hareket gereklidir. Ve bu hareketi oluşturmak için, radikal solcular -tabandan kontrol edilen ve böylece de başka bir Bolşevik Parti yaratmayacağımız- bir örgüt geliştirmelidir. Bu yerel temelde ağır ağır biçimlendirilmeli, konfederal şekilde örgütlenmeli ve halk meclisleri ile beraber mevcut güce, yani devlet ve sınıf yönetimine karşı bir muhalefet oluşturmalıdır. Ben bu yaklaşımı liberter belediyeçilik olarak adlandırıyorum.

DV: *Bazı eleştirmenler, sizin büyük ölçüde daha alt seviyede, yani belediyelerde olup bitenlerle ilgilendiğinizi ve farklı belediyelerin daha yüksek bir yapıya, mesela konfederasyonlarla nasıl birleştirileceği hakkında pek bir şey söylemediğinizi belirtiyorlar.*

MB: Bu kesinlikle doğru değil -halk meclislerini konfedere hale getirmek amacı liberter belediyeciliğin temelidir. Bu konudaki yazılarımın hepsi bir konfederasyon çağrısı içerir. Yerel konfederasyonlardan bölgesel konfederasyonlar ve sonra da ulusal ve kıtasal konfederasyonlar ortaya çıkmalıdır. Ama güç her zaman halk meclislerinde olmalıdır ve nihai kararlar her zaman aşağıdan, yani halkın meclislerinden gelmelidir. (Bu arada meclise katılmayan herhangi birisinin basitçe “ben vatandaş değilim, umurumda değil” dediği kabul edilmelidir. Eğer katılmayı umursamıyorlarsa, bırakalım meclislerin kararlarını kabullenerek yaşasınlar). Belediyeler yüzeyi gerçek politik hayatın arenasını meydana getirirler; ama hiçbir belediye “özerk” olamaz. Özerklik bir efsanedir -bunu başaramazsınız, çünkü her bir insan tüm diğerlerine bağımlıdır ve her bir belediye tüm diğerlerine bağımlıdır. Nasıl ki bireysel egomuz Max Stirner’in öne sürdüğü şekilde apansızın veya bir yolla kendiliğinden oluşmayıp, büyük ölçüde kültürel olarak şekillenmişse, bizler de bir diğerine her zaman bağımlıyız. Ama aynı zamanda devlete tam bağımlılık şeklindeki kusurlu totaliter sanıyı da kabul etmiyorum. Ben meclislerde kendilerini yöneten insanlar arasındaki karşılıklı bağımlılık taraftarıyım. Demokrasi sıklıkla anarşizmin sorunlu olduğu bir şey gibi gözükmekte. İşte bu benim, bireysel ego-nun ve onun arzularının gerçekleşmesini baskın görüş olarak değerlendiren otantik anarşistlerden ayrıldığım bir alandır. Pek çok anarşist demokrasiyi çoğunluğun azınlık üzerinde “tiranlığı” olması nedeni ile reddeder. Topluluk, çoğunluk oyu ile kararlar aldığında, bunun azınlıkta oy kullananların bireysel egoları üzerindeki “özerkliği” ihlal ettiğini düşünürler. “Özerk” oldukları için karara karşı oy kullananların buna uymaları gerekmediğine benzer bir şey düşünürler. Bunun en iyi ihtimalle oldukça naif, en kötü ihtimalle ise bir kaos reçetesi olduğunu düşünüyorum. Kararlar bir kere alındığında bağlayıcı olmalıdırlar. Tabii ki azınlıktakiler her zaman çoğunluğun kararına itiraz etme ve kendi fikirlerini serbestçe dile getirme hakkına sahip olmalıdır. Çoğunluk, hiçbir zaman azınlığın kendi görüşlerini seslendirmesini ve diğerlerinin desteğini sağlayarak çoğunluğu kazanmasını engelleme hakkına sahip değildir. Buradaki soru, topluluk genelinde kararlar almanın en adil yolunun ne olduğudur? Ben çoğunluk oylamasının sadece en adil değil, aynı zamanda da yüz yüze demokrasinin işleminin yegane tutarlı yolu olduğunu ve çoğunluk oyu ile alınan kararların, ister bu eylem lehine isterse aleyhine oy vermiş olsun, topluluğun tüm üyeleri üzerinde bağlayıcı olması gerektiğini düşünüyorum. Ve birçok anarşistin aksine, belirli bir bireyin yahut belediyenin her zaman ne isterse onu yapabilmesini desteklemiyorum. Yapı ve kurumların yokluğu kaos ve hatta keyfi tiranlığa yol açar. Ben hukuğa inanıyorum ve benim düşlediğim geleceğin toplumu bir anayasaya da sahip olacaktır. Tabii ki, anayasa yetkilenmiş

insanların, dikkatli düşüncenin bir ürünü olmalıdır. Demokratik olarak tartışılmalı ve oylanmalıdır. Ama insanlar onu bir kere kabul ettikleri zaman, artık herkes üzerinde bağlayıcı olmalıdır. Tarihsel olarak, yönetici sınıfların -M.Ö. 7. yüzyılda Yunanistan’da Hesoidos’un adlandırması ile “baronlar”ın- rastgele davranışlarının kurbanı olan zulüm altındaki insanların çare olarak anayasalar ve adil hukuk talep etmeleri bir kaza değildir.

DV: Özerklik veya kendine yeterlilik fikirlerinde ne gibi tehlikeler buluyorsunuz?

MB: Ana tehlike darkafalıktır. Bazı insanlar bazı ırktan veya etnik gruptan ya da belli cinsel tercih sahibi olan vb. insanların dışlanması gerektiğine karar verebilirler. Örneğin, uzunca bir süre Amerika’nın Güneyinde, insanlar siyahların köleler ya da o olmazsa köle benzeri hizmetçiler olarak yaşamasını arzuladı. Bugün birçok Avrupa ülkesinde, insanlar Avrupa dışından gelen göçmenlerin kabul edilmemesini istiyor. Bizim hareketimiz bu gibi darkafalıkları, tüm insanların karşılıklı olarak bağımlı olduğunu onaylayan ve hatta müjdeleyen bir bakışla, yani kozmopolitlik ile göğüslemelidir. İşleyebilir bir konfederasyonun nihayetinde, belediyelerin karşılıklı bağımlılığını yansıtacak şekilde, olabildiğince geniş olması gerektiğini düşünüyorum. Konfederasyon hakkında yazan bazı ondokuzuncu yüzyıl anarşistleri büyük boşluklar bıraktılar. Proudhon ve Bakunin yazılarında, eğer istenirse bir topluluğun konfederasyondan çekilebileceği ihtimalini kabullendiler. Topluluk konfederasyonun geri kalanına, “yaptığınızdan hoşlanmıyorum, ben ayrılıyorum” diyebilir. Ben buna izin verilmesi gerektiğine katılmıyorum. Her bir belediye konfederasyondaki diğer her bir belediyeye karşı derin, esaslı bir sorumluluk taşımaktadır. Bir topluluk konfederasyona katıldığı zaman bir sözleşmeyle, yani anayasa ile sınırlandırılmıştır. Sadece konfederasyonun çoğunluğunun ortak karara vardığı bir şeyi yapmak istemediği için, tek taraflı olarak ayırlamamalıdır. Örneğin, topluluk şunu diyememelidir: “Biz zencileri dışlamak istiyoruz, ama siz konfederasyondakiler bunun aksini yapmaya bizi zorluyorsunuz; biz bu nedenle size karşı geliyor ve konfederasyondan ayrılıyoruz.” Katılım bağlayıcıdır, çünkü karşılıklı bağımlılığımız birbirinden ayıramaz. Benim fikrime göre, bir topluluğun konfederasyondan ayrılmasının tek yolu, büyük bir meclis işlevi gören konfederasyondaki çoğunluğun şöyle demesidir: “Tamam, eğer istiyorsanız ayrılın, ama yardıma ihtiyacınız olduğunda bizim yardım etmemizi beklemeyin.”

DV: Yani, merkezsizleşme hikayenin tümü değil?

MB: Merkezsizleşmenin kendiliğinden efsanevi bir niteliğe sahip olmasını, yani merkezsizleşmenin fetişleştirilmesini kesinlikle onaylamıyorum. Büyük şeylerin kötü olması gerekli değildir ve yine küçük şeylerin de iyi olması gerekli değildir. Küçük her zaman güzel değil -küçük birimler bazen yıkıcı ve gerici ola-

bilirler. Feodal Avrupa'nın dünyası sıklıkla merkezsizleşmişti -ama bu oldukça önemli bir miktardaki tiranlıkla zehirlenmişti. Büyüklük tamamı ile fiziki bir ölçüdür. Merkezsizleşme ekonomiyi, teknolojiyi, politik yapıyı, konfederalizmi vb. içermelidir. Bu komünalist bir yapı içinde ortaya konmalıdır. Merkezsizleştirmenin avantajı, yurттаşla ilgili alanı ve onun bileşenlerini, insani ve aşına bir ölçekte konumlandırmasıdır.

DV: Kitaplarınızda, hiyerarşinin tarihsel seceresini geliştirdiniz. Birçok antropologa benzer bir şekilde, eşitlikçi -bir yerde Marx'ın sınıfsız toplumuna benzer- bir toplumu ilk sıraya koydunuz. Bu bir nevi Bookchinci Altın Çağ mı?

MB: Kesinlikle hayır! Geçmişe geri dönmek istemiyorum. Ben bir ilkelci değilim. Birleşik Devletler'deki pek çok anarşistin ilkelci olması her zaman beni oldukça kaygılandırmıştır. Onlar teknolojinin sorunlarımızın ana nedeni olduğuna inanıyorlar. Hatta zaman zaman onların çakmaktaşı araçlara ve arayıcı bir ekonomiye geri dönmeyi arzuladıkları izlenimi bile edinilebilir. Sorunlarımızın temel nedenlerinin toplumsal -kapitalizmde, ulus-devlette- ilişkilerde ve tüm ilişkilerin hatta her şeyin metalaştırılmasında yattığını düşünüyorum. Eğer toplumu kooperatif ve insancıl doğrultuda örgütlemiş olsaydık, teknoloji sorunlarımızın en önemli çözüm yollarından birisi olabilirdi. İlkelciler bizim çok fazla uygarlaştığımıza inanıyorlar. Bense yeterince uygarlaşmadığımıza inanıyorum. Hatta bazı ilkelciler "toplum"a bile karşı, ama ben toplum olmadan insanın olmayacağını düşünüyorum. Onlar kişisel özerkliğe, bense toplumsal özgürlüğe inanıyorum. Onlar uygarlığın zehirlediği bir "doğal insana", "bozulmamış ego"ya inanıyor gözüküyorlar. Bense rekabetin, sınıfsal ve hiyerarşik ilişkilerin toplumu çürüttüğüne ve kooperatif bir uygarlığa ihtiyacımızın olduğuna inanıyorum.

DV: Yani siz tarihin bir düşüş ve bozulma değil de; bir mükemmelleşme ve "kültürel öğrenme" süreci olarak, temelde zorunlu ve olumlu bir şey olduğunu [ifade eden] Marx'ın -daha doğrusu Hegel'in- bakış açısını benimsiyorsunuz?

MB: Yine, hem evet, hem de hayır. Mükemmelleşme kelimesini bir tarafa bırakalım, çünkü sadece kutsal varlıklar mükemmeldir. Aslında, gerçekten de geçmişte korkunç şeyler oldu ve günümüzde de olmakta. Kaba hayvansallıktan kopuş gerekliydi -ve bu henüz tam olarak başarılmış değil. *Reenchanting Humanity*'de yazdığım üzere, hayvansallık temelde varolana uyum sağlama alanıdır ve insanoğlunun çabaları olmadan dahi hayvan yaşamı oldukça ağır bir eziyet çekme ile damgalanmıştır. İnsanlar hayvansallığın ötesine geçerek kültür alanına varabilirler ve varmalıdırlar. İnsanoğlu icat edebilir -yani yaratabilir ve geliştirebilir. Marx'ın emek teorisi bu açıdan oldukça faydalıdır, emeği sadece değer tek kaynağı olarak görmez, her şeyden öte bunu bir kendini oluşturma ve bir toplumsal oluşum ola-

rak görür. Marx, insanoğlunun emek aracılığıyla saf hayvanlığın ötesine geçtiğini söyler. İnsanlar dünya koşullarını alır ve -en azından potansiyel olarak- bunları insanın ihtiyaçlarını daima daha fazla karşılayacak şekilde biçimlendirebilir. Ama insan ihtiyaçlarını tanımlamak her zaman oldukça sorunlu olmuştur. Açıktır ki tarihsel olarak belirlenirler. Kaynakların kıt ve insanların gerçekten de yoksul olduğu bir dünyadaki ilk toplumların temel ihtiyaçları ancak çok zorlu olan bir çalışmayla karşılanabilmekteydi. İlk zamanlarda, örneğin kuzey iklimlerinde bile merkezi ısıtma anlaşılmaz veya sonraları ise müsrifçe bir lüks olarak görülecekti. İnsanlar genellikle evlerinin sadece bir odasında şömineye sahiptiler. Ama bugün merkezi ısıtma artık temel bir ihtiyaç olarak değerlendiriliyor. Halen meta toplumumuzda, “ihtiyaç” olarak görülenlerin büyük bir kısmı aslında gülünç, gereksiz şeyler. Ben hayatın tüm temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar üretim yapacak potansiyel bir kıtlık-sonrası toplumunu dikkate alıyorum. Ve eğer toplum rasyonel olsaydı, bol olan kaynaklarımız yeniden dağıtılabildi, böylece insanlar da çok fazla çalışmadan ve daha az zahmetle yaşayabilirlerdi. Gerçek bir cennete sahip olabiliriz; toplumsal ve hatta doğal dünyadaki eziyet çekmeyi en aza indirebiliriz. İdeal toplumun ne olduğunu bilmiyorum, ama nihayetinde şu toplumsal sorunu çözmesi gerekecektir: insanoğlunun tahakkümü ve insan emeğinin sömürüsü. Tahakküm ve sömürüden arınmış bir topluma ulaşmak için, belli bir ekonomik gelişme düzeyine gereksinimimiz vardır -bu açıdan Marx’a katılıyorum. Özgür ve rasyonel bir toplum bazı ekonomik ve teknolojik önkoşullara sahip olacaktır: birkaç deveden başka hiç bir şeyleri olmadan Sahra Çölünün boşluklarında yaşayan insanların iyi bir topluma sahip olabileceklerini düşünmüyorum. Ama öte yandan, iyi bir yaşamın görkemli malikanelere, on tane yüzme havuzuna ve elli televizyona sahip olmamızı gerektirdiğini de düşünmüyorum. Bazı liberterler buna karşı çıkabilirler: “İyi de, eğer birisi on tane yüzme havuzuna sahip olmak istiyorsa, buna mücadele edilmelidir. Onları engellemeye çalışmamalısınız. Onlar özerktirler.” Onları kabul edilebilir ihtiyaçların bir bütün olarak topluluk -belediye- tarafından belirlenmesi gerektiğini söyleyerek cevap veririm. Meclis’te “İki çift ayakkabı yeterli, on tanesine ihtiyacın yok” denilebilir. Belli bir sınırın yeterli olduğunu söyleyebilirler, yani gökyüzüne ihtiyacımız yok. İnsan toplumunda ilerleme olmuş mudur? Evet ve hayır; tüm dehşetine rağmen, uygarlığın yükselişi ve onun tarihi olmadan insan yaşamı hayvanlıktan pek az bir fazlayı oluşturabilirdi. Beni bağışlayın, ama durağan ve manasız bir dünyada yaşamak istemem.

DV: “Gönüllü sadelik” kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz?

MV: Kendimizi bir yığın malla tıkabasa doldurarak, hayatımızı her şeyden nasıl daha çok elde edebileceğimizi düşünerek harcamamalıyız. Ama gönüllü sadelik genellikle zımni bir yoksulluk yaşamından kaynaklanan bir din yaratmaktadır: Ne kadar az ihtiyaç duyarsak, o kadar iyi gibi bir şeyi söylemekte. Bu safça bir

ifadedir. İhtiyaçlarımız ne kadar olgun ve rasyonel olursa biz de o kadar iyiyizdir, aslında daha da insaniyizdir. “Olgun” ve “rasyonel”in ne anlama geldiği üzerine uzunca konuşabiliriz ama önemli olan nokta ihtiyaçların geliştiğidir. Ben bir rahip olarak değil, bilgili ve kültürlü bir insan olarak yaşamak istiyorum. Ve bu bugün kitaplar, müzik kayıtları, iyi gıda, uygun giyim ve benzeri pek çok ihtiyacın karşılanmasını gerektiriyor. Ben yoksulluk içinde, güvenli bir evim olmadan yaşamamın ne olduğunu bilirim. 1930’larda New York bir balo yeri değildi ve “gönüllü sadeleşme” adı altında yetmiş yıl öncesinin teknolojileri ile yaşamayı tercih edenler karşısında hayrete düşüyorum.

DV: *Dirimmerkezcilik [biocentrism] görüşü hakkında da oldukça eleştirelsiniz.*

MB: Ben doğayı, tüm organik hayatın ötesinde bir evrim ve gerçeğe dönüştürebilecek imkanlar olarak, yani doğal bir evrim olarak değerlendiriyorum. Ben doğal dünyada, özneliği ve düşünceyi gerçekleştirmenin imkanını görüyorum; yani insanoğlu potansiyel olarak doğa tarafından dönüştürülmüş kendinden bilinçli olabilir. Yani ben asla dirimmerkezli olamam. Aslında ben halen insanoğlunun doğal evrimin en olağanüstü ürünü olduğunu düşünüyorum.

DV: *Düşüncelerinizin ardında Aristoteles varmış gibi gözükiyor.*

MB: Evet, düşünceler tarihindeki pek çok filozofa karşı hissettiğim gibi Aristo’ya karşı da büyük bir saygım var, özellikle bakışının büyüme fikirleriyle, imkanların ve gelişmenin açılımlarıyla örülmüş olması nedeniyle. Ama zamanının kısıtları nedeniyle Aristo’nun doğa hakkındaki genel bakışı statiktir: Doğal bir evrim görüşüne sahip değildir. O, yaşamın hiyerarşik sistemini verili olarak kabul eder. 19. yüzyılda ise, bir başka büyük gelişmeci düşünür olan Hegel doğal evrim teorilerini biliyordu (*Türlerin Kökeni* basılmadan birkaç on yıl önce ölmüş olmasına rağmen). Ama *Encyclopedia* adlı eserinin ikinci cildinde tüm bunları reddetti. Bugün biz organik evrimi bilmenin yararlarına sahibiz ve bunun bizim düşüncemizi şekillendirmesine olanak tanıyabiliriz. Her zaman şükranla belirtmem gereken bir borcu vurgulamama lütfen müsaade edin. Marx bana, fenomenler arasındaki bağlantıları aramayı, sentezlemeyi ve insanlığın, doğanın ve onların karşılıklı etkileşimlerinin sorunlarını felsefe ve tarihin çerçevesi içine yerleştirmeyi öğretmiştir. Bu nedenle benim doğal dünya kavramım evrimci ve dinamiktir. 1950’lerde, Aristo, Hegel ve diğer filozoflar hakkındaki anlayışımı, doğal dünyadaki insanlığın yeri ile ilgili sorunlarla ilişkilendirerek biraraya getirdim. Bana göre insanoğlu doğal evrimin potansiyel bir gerçekleşmesidir -bu benim doğa kelimesini tanımlama şeklimdir. Bu konudaki düşüncelerim *The Ecology of Freedom* adlı kitabımda ve felsefe-tarih kitaplarımda olgunlaştı. Bence bu her zaman bir sentezleme sorunudur ve her şeyden öte, insanlık doğaya anlam veren şeydir düşüncesidir. Sadece mamut

ve dinozorlarla dolu olan bir dünyada olmak istemezdim. İnsanoğlunun ortaya çıkabileceği potansiyeller doğal evrimde hep saklı kalmışlardır. Bugün geçmişini anlamamız oldukça yetkindir, ama mühim olan nokta; insanoğlunun şu anda bu noktada olduğu ve onların bu evriminin gerçekleşmesini sağlayan doğal evrimde var olanın ne olduğunun açıklanması gerektiğidir.

DV: Antropo-merkezciliğin içine sıkışıp kalmaktan çekinmiyor musunuz? Her ne kadar dünya insanoğlu için yaratılmıştır demesiniz de, insanoğlunun dünyadaki en değerli varlık olduğunu söylüyorsunuz. Pek çok insanın bunu antropo-merkezcilik olarak adlandıracığını sanıyorum.

MB: Antropo-merkezcilik kavramı beni korkutmuyor. Bu doğal dünyanın, bir tür ilahi bir varlık tarafından insanlar için yaratıldığını ifade ediyor. Bence bu saçmadır. Beni eleştirenlerden birisi olan Robyn Eckersley *Environmental Ethics* dergisinde, “İnsan düşüncesi neden kuşların yön yeteneklerinden daha değerlidir?” diyerek bana meydan okumaktaydı. Ama bu aptalca bir sorudur. “Yön bulurken” kuşlar dünyanın manyetik alanından, sıcaklık değişikliklerinden etkilenirler; yani çevrelerine uyum sağlarlar. Ama insanoğlu daha önce belirttiğim üzere icat edebilir ve olgunun başka bir seviyesinde, yani kültürde yaşar. Uçaklar yapabilir ve nasıl yön bulacağını bilebilir. Böylece kuşların ötesine geçebilir; onlardan daha ileri ve daha yükseğe. İnsanoğlu yaşayan tüm diğer canlılardan çok farklıdır, çünkü en azından potansiyel olarak, kendinden bilinçliliği gösteren bir doğal evrim olabilir. Yani şöyle ifade edilebilir; insanoğlu bu evrimin içine dahil olabilen, yaşamı kendisi için olduğu kadar hayvanlar için de daha iyi kılmak amacıyla empatik, ahlaki ve rasyonel olarak evrime uyumlu davranabilen “doğal bir güç” olabilir.

DV: Şimdi toplumsal sorunlar çözülmeden çevresel krize çözüm olamayacağı tezinize geri dönebilir miyiz?

MB: Tabii ki. Yaşadığımız toplum burjuvazi ve onun modern sanayiye kullanması tarafından şekillendirilmiştir. Kapitalist bir dünyada yaşadığımız gerçeğini gözardı edemeyiz. Marksizmin inandığının aksine kapitalizm çökmüyor -rahatsız edici bir şekilde istikrarlı. Döngüsel durgunluklar her on yılda bire yakın sürelerde gerçekleşmekteydi. Fakat on yıllardır bir durgunluk yaşamadık. Lenin kapitalizmin savaş ve sosyalist devrimler dönemine girdiğini tahmin ediyordu. Belki bu 1914 ve 1945-50 arasında geçerli olabilirdi; ama bugün artık değil -en azından yirminci yüzyılın dünya savaşları ile karşılaştırılabilir bir ölçekte değil. Kapitalizmin yaptığı, “el değmemişliğin” artık bir gerçekten ziyade bir metafor haline geldiği sentetik bir çevre yaratmaktır. Bu özellikle, “el değmemişlik”le uğraşmanın uzun bir tarihçesinin olduğu ABD’de doğrudur. Burada “el değmemişlik” şekillendirici bir kültürel kavram olmuştur. Bugün Amerikalı derin ekolojistler el değmemişliğe

methiyeler düzen şarkılar söylüyorlar; bundan ise Glacier Ulusal Parkı ve Olimpik Ulusal Parkı gibi yerlerden bahsettikleri anlaşılıyor. Ama bu gibi yerlerde Avrupalılar gelmeden çok önceleri, binlerce yıldan beri Kızılderililer yaşamaktaydı ve onu dönüştürmekteydiler. Aslında, insanoğlu Homo Erectus'un zamanından beri ve belki de daha eskiden beri gezegeni değiştirmeye başladı. Ateşi yakmayı ve kullanmayı öğrenmelerinin hemen ertesinde ormanları sistematik bir şekilde yakmaya başladılar. Özellikle bugün el değmemişlik efsanesine inanmak oldukça saçma. Artık el değmemiş yerler bulunmuyor. Evet, vahşi hayvanlar artık şehirlere doğru geliyorlar -geyikler Burlington'a geliyor, kurtlar Alaska'da Nome'a doğru geliyorlar. Vahşi hayvanlar kent çöplüklerinde yiyecek arıyorlar. Hudson Körfezinde, Churchill'de yaklaşık 700 tane kutup ayısı var. Orada toplanıp, çöp kutularını kırarak açıyorlar ve evlerin kapılarını açmaya çalışıyorlar. Ama el değmemiş alanlar çoktan bitti - rezervasyonlar var artık. Tüm bir gezegen değişti; şimdi buzullar ve dağ buzulları eriyorlar. Derin ekolojistlerin ilkel doğaya dönüş umutlarıyla apaçık bir şekilde çelişen sentetik bir dünya yaratıldı. Bilim ve teknoloji bu yıkımdan geride kalmayarak, bu feci zararı engelleyebilecek mi, bu sentetik dünyayı sürdürülebilir kılacak mı? Bu konu henüz bir netliğe sahip değil. Ben de artık daha ötesini bilmiyorum. 40 yıl önce akıl almaz olarak gözüken şeyler artık birer gerçekler. Bilim adamları insanın gen haritasını çıkardılar, yaşamın gizemlerini keşfettiler -genler, genetik ve biyomühendislik. Maddenin gizemlerini keşfettiler -nükleer enerji, atom çekirdeklerini. Belki de sizin kuşağınız ya da sizin çocuklarınız, sentetik dünyanın yaşanılmaz olmasını engelleyecek buluşlara tanıklık edecekler. Tüm ekolojik sorunlar ilgilenmek isteyenlerin hepsine açık bir şekilde duruyor; ve insanlar şu ana şey üzerine yoğunlaşmalılar: özgür, rasyonel -ve ekolojik yönelimli- bir toplum yaratmak. Mantık ve ekolojik bakışı hakim kılacak şekilde bilinçliliği yükseltmemiz gerekiyor. Bu temelde toplumsal -politik olduğunu da eklemeliyim- bir sorundur. Eğitimsel ve politik bir hareket, yani gerçek bir felsefeye, gerçek bir tarih kavramına, gerçek bir ekonomiye, gerçek bir politikaya ve gerçek bir ekolojik duyarlılığa sahip bir hareket yaratmalıyız. Bu hareket, akıllarının kapitalizm tarafından harap edilmediğini varsayarak -ve bu önemli bir sorundur- insanlara hitap etmek zorundadır. İnsanlar tarihten öğrenmeli ve geçmişten bugüne ve geleceğe dair neleri uygulayabileceklerini anlamalılar. Yaratıcı bir bakış açısına sahip olmalıyız. Sadece bir şeye karşı olamayız; rasyonel ve ekolojik olan alternatifler sunmalıyız ve bu toplumu değiştirmenin yollarını önermeliyiz. Temel olarak, eğer bugünün ekolojik krizini çözeceksek, yeni bir politik kültür yaratmalıyız. Ne yazık ki, metalaştırma sadece herşeyi birer değişim nesnesine indirgemekle kalmıyor, insanların düşünce şeklini de değiştiriyor. Bugünkü Amerika'daki ünlü soru şudur: "Konunun nihai kilit noktası nedir?" Bu, muhasebenin, iş aleminin dilidir. İnsanların da bu şekilde düşünmesi beni ürpertiyor.

DV: İnsanlar çocuklarına "yatırım yapmak"tan hoşlanıyorlar...

MB: Evet, özellikle gidip para kazanmak için onları eğitmekten.

DV: 1960'ların hareketlerinin metalaşmaya karşı -1960'ların radikalken, 1970'lerin gerici- olduğunu yazmıştınız.

MB: Bugünle karşılaştırılınca göreceli olarak öyle. Toplumsal bir değişim yapma potansiyelleri açısından, 1960'lar 1970'lerden daha ilgi çekicidir. 1960'larda ekoloji devrimci bir bakışa doğru, toplumsal ekolojiye doğru geliyor gözükmekteydi. Karşı-kültür hiyerarşi ve elitizme meydan okuyor gözükmekteydi. Feminizm hiyerarşiye karşı bir duruşu ifade ediyordu. Ütopik arzular insanca ölçekli ve ekolojik toplulukları tercih ediyordu. Ama 1970'lerde işler değişti. Karşı-kültür Yeni Çağ'a [ing. New Age] doğru sürüklendi. Feminizm ise büyük ölçüde, kadınları şirketlerin içine dahil etmek için ve yüksek askeri pozisyonlara getirmek için yapılan bir lobi hareketine indirgendi. Bu değişim ilerici değildir. Sonuç olarak, 1960'lar kapitalizm tarafından yutulmuş oldu. Bugün sakal bırakmanın ve uzun saçlı olmanın devrimci olan yanı nedir? Hiçbir şey. 1960'ların radikallerinin birçoğu daha sonra profesör oldular ve postmodernizmi öğretiyorlar. Ve 1960'larda temelleri atılan ve gerçekten de radikal olan toplumsal ekolojinin yerini, naif dirimmerkezciliğini en hafifinden geriletici bulduğum derin ekoloji aldı.

DV: Ülkemde, derin ekoloji sıklıkla bayağı radikal olan bir hareket olarak değerlendiriliyor. "Radikal"ın zorunlu bir şekilde "gerici"nin tersi olmadığını biliyorum -yani, radikal ama bir şekilde gerici olabilirsiniz. Yani söylemek istediğim, derin ekoloji sadece politik statükoyu muhafaza etme hareketi olarak değerlendirilmiyor.

MB: Bu popüler bir düşüncenin ilk defa yanlış olması değil. Kapitalizm şu dikkate değer yetiye sahiptir: kendisine karşı olarak gözüken fikirleri alarak, onları kapitalizmin kendi gerçek problemlerine olan ilgiyi saptırmakta kullanması. Örneğin derin ekolojinin inananları ekolojik hastalıkların kaynağı olarak kapitalizme veya hiyerarşiye odaklanmazlar. Onlar teknolojiyi ve belli bazı dinleri suçlarlar. Daha engin bir ruhani gelişmeyi, kozmos ile uyumlu hale gelmeyi, yaşamın ağsal örgüsünün bir parçası olmayı isterler. Toplumsal bir hareket inşa etmiyorlar -bir din sunuyorlar. Ekolojik bir dille süslenen bu ruhani süprüntü nihayetinde statükoyu destekler. Kapitalizm karından feragat etmedikçe her tür dini kucaklamaya hazırdır. Benim endişelerimi destekleyen iyi bir örnek, devletçiliğin maruz görülmesi pahasına derin ekolojinin radikal ekolojiyi tahrif etmesidir. Yakın zamanda yapılan bir söyleşide, kendini bir çeşit Gandhici anarşist olarak niteleyen, derin ekolojinin kurucusu Arne Naess güçlü merkezi bir devleti destekler görüşlerle ortaya çıktı. Güçlü merkezi bir devlet istemektedir, çünkü o şuna inanıyor; ekolojik sorunların çözümünü küçük yerelliklere bırakırsan, büyük bir ekolojik hasara yol açacaklardır. Evet, kapitalist bir toplumda bu kesin; ama güçlü merkezi hükümet-

ler bunu herhangi bir toplumda yapacaklardır. Aynı söyleşide bana karşı “yerellik” -sanki ben karşılıklı bağımlılık ve federasyon hakkında hiç yazmamışımcasına- saldırmakta. Ama Naess oldukça popülerdir, çünkü onun insanlara sunduğu ekoloji -tinsel ekoloji- oldukça kişiseldir. Çok sayıda insanın özellikle psikanalistlere ve aşk ilişkileri ile kişisel sorunlar hakkında olduğunu duydukları filmlere gitmelerini anlamak kolaydır

DV: Derin ekolojinin çevresel krizin kökenleri hakkındaki teşhislerinde neleri kabul edilemez buluyorsunuz?

MB: Her şeyden önce, derin ekoloji toplumsal meselelere değil, insanların davranışlarına hitap etmekte. Bir çok derin ekolojist yalnızca insanın davranışını değiştirerek, insanın da aralarında yer aldığı tüm yaşam formlarının uyumlu bir şekilde birarada yaşayabileceği ekolojik, güzel, uyumlu bir dünya yaratabileceğimizi tasarlıyor gözükmekte. Ben bunu naifliğin varlığı en uç yer olarak düşünüyorum. İlk olarak, toplumsal çevremiz yeni fikirlerin kabul edilebilirliğini şekillendirmekte fevkalade önemlidir. Yüzyıllarca önce, -doğru ya da yanlış- rahip Roger Bacon modern bilimin ve mühendisliğin pek çok fikrinin gerçekleşeceğini tahmin etmişti. Ama o 13. yüzyılda, açıkça doğal olan fikirlerinin kabul edilmediği, kilise ve hiyerarşi tarafından toplumsal olarak şartlandırılmış bir dünyada yaşıyordu. Ondan önce kim bilir kaç tane daha Roger Bacon yaşayıp, ölmüştü? Bugün temelde anti-ekolojik olan bir toplumsal çevre ile karşı karşıyayız. Bugünün toplumsal çevresi atomlaşmayı, toplumsal hayattan kendini soyutlanmayı ve para yapmayı öne çıkarmaktadır. İnsanlar kendilerini, ailelerini, işlerini, gelirlerini gözetmekte ve bunlar onların ilgilerinin büyük bir kısmını teşkil etmekte. Tanıdığım herkesin her şeyden önce dünyayı değiştirmekle ilgilendiği 1930'lara benzemiyor. O zamanlar daima grup toplantıları, sokak toplantıları olurdu; her zaman bir eylemlilik, canlılık ve yüksek derecede bir kamusal ilgi olurdu. Radikal ve canlı bir politik kültürümüz vardı. Özellikle faşizm tehlikesine karşı bir savaş halindeydik. Şimdi ise herhangi bir şeye karşı savaşmak yıkıcı olarak nitelendiriliyor: İnsanlar kızgınlıkla konuştukları zaman, onlara şöyle deniliyor, “Sen gemiyi içerden deliyorsun. Birbirimizi kucaklamamız gerekli”. Bu, kucaklayıcı bir kültür. Bu, pasifliği besleyen bir kültür. Ve derin ekoloji bu ruh halinden faydalanmakta. Derin ekoloji refah ve yaşam şekilleri arasındaki farklılıklara değil, tasavvur edilen mistik bir hayat daire-i içinde kuşlarla ve örümceklerle olan akrabalığımıza vurgu yapmakta. “Tüm Varlıkların Konseyi” gibi bir şeyde insanlar daire şeklinde oturur ve birisi “Ben tavşanları temsil ediyorum” der. Öbürü “Ben ağaçları temsil ediyorum” der. Derin ekolojistler bu tip ritüellere taparlar. Aslında insanlar kendilerinden başka hiçbir şeyi temsil etmezler. Bu tip aldatmalar tüm Amerika’da yaygındır. Ve hepimiz bir diğeri ile uyum içinde yaşamalıyız! Git de bunu farklı renkten insanlara ve baskı altındaki kadınlara söyle.

DV: *Ama bu ritüelin yazarı Joanna Macy pasif bir insan olarak gözükmüyor. Yine birçok derin ekolojist oldukça aktif esasında.*

MB: Onun yakın zamandaki faaliyetlerini bilmiyorum ve tabii ki bazı derin ekolojistler çevresel konulardaki protestolara katılıyorlar. Ama aynen Macy'nin yaptığı gibi, derin ekolojistlerin çoğu bir örgütlenme ve hareket oluşturmaktan ziyade, politik ve toplumsal değişimin karşısındaki tinsel bir değişimi, saygı temelli bir bilinçliliğin veya doğal dünyaya karşı duyarlılığın geliştirilmesini vurguluyorlar. Ekolojik krizi üreten gerçek toplumsal güçlerden ziyade, ruhanilikten, Budizmden ve örnek modellerden bahsediyorlar. İnsanoğlunu mantık doğrultusunda dünyayı yeniden yapmaya değil, içgüdülerini ve hislerini takip etmeye çağırıyorlar. Bu ise halk eylemliliğinden ziyade kişisel duyarlılığa doğru bir yöneliştir ve genellikle de yaşam tarzındaki değişikliklerden öte pek az bir şey üretebilir. Bu ise kolayca düzene uyum sağlamaya yol açar. Derin ekolojinin diğer görüşleri -dirimmerkezciliği- sadece gericidirler.

DV: *Prens Charles'ın kendini derin ekolojist olarak adlandırdığını duydum. İlk defa ne zaman derin ekolojinin gerici niteliğinin farkına vardınız?*

MB: En başında; dirimmerkezcilik hakkında bir şeyler duyduğumda. 1980'lerin ortasında, Wisconsin'de bir konferansta tartıştığımız derin ekolojist Bill Devall ile tanıştım ve o bu konudan bahsetti. Mümkün olduğunca arkadaşça davranmaya çalıştım ama bu fikri eleştirmem gerekiyordu. 1986 yazında Massachusetts, Amherst'de düzenlenen Amerikan Yeşillerinin ilk ulusal toplantısında derin ekolojinin genele açık eleştirilerine başladım. Toplantıyı açış konuşmacısıydım ve "Derin Ekolojiye Karşı Toplumsal Ekoloji" adlı makaleyi dağıttım. O zaman bu fikirleri tartışmak istemeyen insanlarla uğraştığımı farkında değildim ve biraz sert olduğumdan birçoğunu kıskırtmış oldum. Benim ne dediğimden ziyade söyleyiş tonumla ilgilendiler. Bu büyük bir meseleydi -sesimin tonu! Ben David Foreman'ın Etiyopyalı çocukları açlığa terk ederek "doğanın olacağına varmasına mücadele etmemiz" gerektiği şeklindeki ifadesini eleştiriyordum ama onun bu gerici fikirleri, dinleyicileri benim onu eleştirme şeklim kadar rahatsız etmedi. Bugünlerde derin ekolojistler arasında neler olup bittiğinden haberim yok. Onların yayınlarını artık okumuyorum. Kısıtlı zamanımı onların dökümanlarını okuyarak israf edemeyecek kadar yaşıyorum. Onlar hakkında söylemem gerekenleri zaten yazdım.

DV: *Çevresel hareket içinde -teknoloji, belirli fikir serileri, yaşam tarzı vb. şeyleri içeren geniş anlamıyla- modern toplum ve modernite üzerine belirsiz, iki yöne de prim veren görüşlere sahip olan pek çok insanla karşılaştım. Modernitenin pek çok olumlu şey getirdiğini kabul ediyorlar -veya en azından modern öncesi bir topluma geri dönmeyi arzulamıyorlar-, ama bu olumlu şeyler hakkında ortalıkta açıkça konuşmak istemiyorlar. Onların mantığına*

göre şu anda aşırı modernleşmiş bulunuyoruz ve sarkacı dengeye getirmek için tamamı ile zıt olandan bahsetmek gerek: Teknolojinin olumsuz etkilerine maruz kaldığımız için, onun olumlu yanları hakkında konuşmayı en asgari düzeye indirelim. Bu utangaçlık hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu iyi bir strateji midir?

MB: Gelin bununla yüzleşelim; modernitenin olumlu yanlarını tanımayı reddeden -doğru olmadığını bildikleri şeyleri amaçlı bir şekilde insanlara söyleyen- bu insanlar samimi değildir. Bunun vardığı stratejik sahteciliği onaylamıyorum. Eğer insanların seninle birlikte çalışmasını istiyorsa, konuşma yolu ile onları yönlendirerek ve onlara peri masalları anlatarak, onlara patronluk taslayamazsın. Hikayenin sadece amacına hizmet eden kısımlarını değil, tümünü anlatman gerekir. Onların zeki, yetkin insanlar olduğunu düşünerek konuşmalısın. Aksi takdirde eğitimsel çabalarımızın hiçbir amacı yoktur. İnsanlara çocukmuş gibi davranarak, eleştirdiğimiz politikacılara benzer davranmış oluruz. Gerçek ise farklı bir toplumsal sistemde modern teknolojileri kullanmamız gerektiğidir. Bu konuda insanları yanlış yönlendirmenin anlamı yoktur. Zamanımızda teknolojinin en aşırı zararı yaratacak şekillerde kullanılabileceği aşıkardır, ama aynı zamanda en büyük faydayı sağlayacak şekillerde kullanılması da mümkündür. Daha fazla orman, açık toprak ve vahşi hayat yaratsak dahi; bu ormanların, açık toprakların ve vahşi hayatın bozulmamasını sağlamak için teknolojiye ihtiyacımız olacak. Ekolojik restorasyon ve koruma yüksek bir teknoloji düzeyi gerektirecektir. Gerçek sorun bizzat teknolojinin kendisi değildir -her ne kadar, nükleer enerji gibi, yok olmasından hoşlanacağım bazı teknolojiler olsa da. Karşı karşıya olduğumuz temel soru, hangi standartlarla ve hangi amaçlarla teknolojiyi kullanacağımızdır? Teknoloji bugün insanların yaşamlarını iyileştirmek için değil, temel olarak para kazanmak için kullanılmaktadır. Bugünlerde bu ülkede hatalı otomobil tekerlekleri hakkında büyük bir skandal yaşanıyor. Büyük "sportif maksatlı taşıtlar"da kullanılan Firestone tekerleklerinin çoğunluğu yüksek hızda parçalanıyor. Bu ülkedeki herkes biliyor ki, bu tek bir nedenden kaynaklanmakta: Daha fazla kar yapmak için şirketler daha ucuz ve uygun olmayan mallar üretiyorlar. Hayırsever otomobil imalatçıları peri masalına insanlar inanmıyor. Er ya da geç toplum yıpranmayacak ve bir kuşaktan diğerine devredilebilecek araçlar ve tekerlekler üretecek. Eğer bu teknoloji mantıksal amaçlar için kullanılırsa, bu bir nimet olacaktır. Bu nedenle sorunun kaynağı olarak tek başına teknolojiyi ayıramıyorum. Hangi teknolojinin, hangi amaçla kullanılacağını mantığını ayırt edebilirim. Çok kafa karıştırıcı bir zamanda yaşıyoruz. Bazen insanlar karmaşık sorular için basit cevaplar ararlar. Eğer bir makine ya da bir parça kötü çalışıyorsa, para kazanmaya çalışan rekabetçi şirketler yerine teknolojiyi suçlamak veya insanların düşüncelerini belirleyen medya yerine insanların davranışlarını suçlamak ya da çözüm için eski ideolojilere -Hristiyan fundamentalizmi, İslam fundamentalizmi, Ortodoks Marksizm, Ortodoks anarşizm ve hatta Ortodoks kapitalizm- geri dönmemiz gerektiğini söylemek çok daha kolay.

İnsanların hurafelere değil mantığa; kişisel özerkliğe değil özgürlüğe; intibak sağlamaya değil yaratıcılığa; kaosa değil uyum içinde birarada yaşamaya; yöneticilere ve devlete değil halk meclislerine ve konfederalizm temelli bir özgür toplum görüşüne dayanan yeni fikirlere ihtiyacı var. Eğer insanların mantık ve özgürlük temelli bir rasyonel topluma doğru yönelmesine rehberlik etmek için çabalayacak gerçek -yapısı olan bir hareket- bir hareket örgütleyemezsek, nihayetinde bir felaketle karşılaşacağız. Kendi “özerk” egomuzun içine kapanamayız veya ilkel, aslında bilinmeyen bir geçmişe geri çekilemeyiz. Bu çılgın dünyayı değiştirmeliyiz, yoksa toplum -bugünlerde zaten olmaya başladığı üzere- rasyonel olmayan bir barbarlık doğrultusunda dağılıp gidecektir.